יכול אף זה כן ת"ל ונתן את הערכך וגו' חולין עד שיבאו לידי גזבר אלא אי איתמר הכי איתמר אמר רב המנונא הכל מודים [א]בערכין דאע"ג דלא אמר עלי מיחייב דכתיב [א] [1]ונתן את הערכך חולין הן בידך עד שיבאו לידי גזבר: חומר בכסוי וכו': תנו רבנן [2]כי יקרא קן צפור לפניך מה ת"ל לפי שנאמר [3]שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך יכול יחזור בהרים וגבעות כדי שימצא קן ת"ל כי יקרא במאורע לפניך קן מ"מ צפור טהורה ולא טמאה [ב]לפניך ברשות היחיד [ג]בדרך ברשות הרבים [ד]באילנות מנין ת"ל בכל עץ [ה]בבורות שיחין ומערות מנין ת"ל או על הארץ וכי מאחר שסופנו לרבות כל דבר לפניך בדרך למה לי לומר לך מה דרך שאין קנו בידך אף כל שאין קנו בידך מכאן אמרו [ה][ו]יוני שובך ויוני עלייה (א) שקננו בטפיחין ובבירות [ג]ואווזין ותרנגולין שקננו בפרדס חייב בשילוח אבל קננו בתוך הבית וכן יוני הרדסיאות פטור משילוח אמר מר מה דרך שאין קנו בידך אף כל שאין קנו בידך הא למה לי מכי יקרא נפקא כי יקרא פרט למזומן ועוד לפניך למה לי אלא לפניך לאתויי שהיו לפניך ומרדו בדרך כדרב יהודה אמר רב דאמר רב יהודה אמר רב [ז]מצא קן בים חייב בשילוח שנאמר [4]כה אמר ה' הנותן בים דרך וגו' אלא מעתה מצא קן בשמים דכתיב [5]דרך נשר בשמים הכי נמי דמיחייב בשילוח הקן [ט]דרך נשר איקרי דרך סתמא לא איקרי אמרי ליה פפונאי לרב מתנה מצא קן בראשו של אדם מהו [ג][ח]אמר [6]ואדמה על ראשו משה מן התורה מנין [7]בשגם הוא בשר המן מן התורה מנין [8]המן העץ אסתר מן התורה מנין [9]ואנכי הסתר אסתיר מרדכי מן התורה מנין דכתיב [10]מר דרור [ד]ומתרגמינן מירא דכיא: ואיזהו שאינו מזומן וכו': ר' חייא ור' שמעון חד תני הדרסיאות וחד תני הרדסיאות מאן דתני הרדסיאות על שם הורדוס ומאן דתני הדרסיאות על שם מקומן אמר רב כהנא לדידי חזיין וקיימן שיתסר דרי בפתי מילא והוה קרא קירי קירי הוה חד מינייהו דלא הוה קרי קירי קירי אמרה לה חברתה סומא אמרי קירי קירי אמרה סומא אמרי קירי [ה]בירי אתיוה ושחטוה [י]א"ר אשי אמר לי [ר'] חנינא מילין ס"ד אלא אימא במילין: עוף טמא פטור מלשלח: מנה"מ א"ר יצחק דאמר קרא כי יקרא קן צפור לפניך עוף משמע לן בין טהור בין טמא צפור טהור אשכחן דאיקרי צפור טמא לא אשכחן דאיקרי צפור תא שמע [11]תבנית כל צפור כנף מאי לאו צפור בין טהור בין טמא כנף חגבים לא צפור טהור כנף טמא וחגבים ת"ש [12]החיה וכל בהמה רמש וצפור כנף מאי לאו צפור בין טהור בין טמא וכנף חגבים לא צפור טהור כנף טמא וחגבים תא שמע [13]כל צפור כל כנף מאי לאו כדמקשינן לא כדמשנינן תא שמע [14]ואתה בן אדם אמור לצפור כל כנף מאי לאו כדאקשינן לא כדשנינן ת"ש

ובענפוהי

יכול אף. ערכין משהפרישן יפטר: **תלמוד לומר ונתן את הערכך קדש.** אין ערכין קדושין עד שעת נתינה וקרא הכי מדריש ותשב לו הכהן למקדיש את שדה מקנה את מכסת הערכך ושנקיה והאי [ו]את הערכך קאי אערכין דאילו בפדיון הקדש כתיב לעיל מיניה והיה לו בלא שום נתינה: ה"ג **לפי שנאמר שלח תשלח.** כ' פעמים שומע אני לחזור אחר המצוה הזאת עד שתבא לידו: **ת"ל כי יקרא במאורע.** הכתוב מדבר לכשיקרא: **קן מ"מ.** אפילו באפרוח אחד או בביצה אחת כדתנן במתניתין: **צפור טהורה ולא טמאה.** לקמן מפרש לה ר' יצחק עוף משמע בין בטמא בין בטהור אבל צפור לא אשכחן בטמאים אלא בטהורים: **לפניך.** משמע ברה"י כגון בפרדס ובשדה שאינה משתמרת דלא קניא ליה חצרו דלאו מזומן הוא: **בדרך.** להביא רה"ר: **שאין קנו בידך.** אין קן מזומן לך ואין קנוי לך: **יוני שובך.** [ח]ויוני מדבריות שקננו בשובך ובשלהי פרקין פריך הא כיון דחצרו קונה לו הבילים מזומן הוא: **טפיחים.** שנותנין בהן [ט] קדרות קטנות בחומה וקורין בוייל"ש: **ובבירות.** בירות ומגדל עיר: **שקננו בפרדס.** שמרדו דהשתא אין קנו בידך: **ועוד לפניך למה לי.** משום רה"י דפרדס הואיל וסופנו לרבות את הכל: **אלא לפניך.** מיבעי ליה לחייב את שהיו כבר שלו ומרדו: **בדרך.** נמי מיבעי ליה לכדרב יהודה: **קן בים.** ששטף הים את האילן והיה קן בראשו חייב לשלח דים נמי איקרי דרך: **קן בשמים.** עוף נושא קן באויר: **דרך סתמא לא איקרי.** אבל ים איקרי דרך סתמא הנותן בים דרך: **ואדמה על ראשו.** אע"פ שהיה בראשו לא אבדה את שמה ש"מ אדם גופיה אדמה הוא מדלא אבדה את שמה דלא קרייה עפר והשתא נמי על הארץ קרינא ביה: **ועוד** זה שאלו ממנו מנין למשה רמז קודם שבא שסופו לבא: **בשגם הוא.** בשגם בגימטריא כמו משה וכתיב שם והיו ימיו מאה ועשרים שנה וכך היו ימי חיי משה כלומר עתיד לבא בשגם משה מן הנולדים וכן ימיו: **מנין.** למעשה המן: **המן העץ.** יתלה על העץ: **למעשה אסתר.** הסתר אסתיר בימי אסתר יהיה הסתר פנים ומצאוהו צרות רבות ורעות: **מנין.** לגדולת מרדכי: **מר דרור.** וקרי ליה ראש לבשמים לצדיקים ואנשי כנסת הגדולה: **חד תני הדרסיאות וחד תני הרדסיאות:** **הורדוס.** התחיל להתעסק בגדולן: **לדידי חזיין לי.** הנך שנשארו מבני בניהם של יוני הורדוס: **וקיימא שית סרי דרי.** ט"ז שורות: **בפתי מילא.** כל שורה ארכה ברחב מיל ואמרן קירי קירי אדוני אדוני. קירי הוא לשון אדון בירי הוא עבד כדאמר בעירובין (דף נג:) גבי בני גליל שאין מדקדקים בלשונם [י] ההוא דאמאי לקמיה (דרבי ינאי) [דדיינא] דבעא למימר מרי קירי טבלא הוית לי וגנבוה ממני ואמרה מרי בירי טפלא הוית לי וגנבוך מין: **סומא.** סוטה בלא ראות: **אימא קירי.** כמו שאנו אומרים: **אמרה לה.** איהי לחברתה: **סומא ואימא קירי בירי.** לאותו שאת קורא אדון עבד הוא על שהיה הוא עבד: **אתיוה.** עבדים שנשארו מעבדי הורדוס ושחטוה: **אמר לי ר' חנינא מילין.** דברי רוח הן שלא דברו מעולם: **מילין ס"ד.** והאמר רב כהנא לדידי חזי לי והרי רב כהנא מעיד על הדבר ואי לאו דקושטא הוא לא הוה אמר: **אלא במילין.** על ידי כשפים מלומדות לדבר אותן עופות [כ]: **עוף משמע בין טמא וכו'.** אי הוה כתיב עוף הוה משמע בין טמא בין טהור כדכתיב (דברים יד) כל עוף טהור תאכלו וכתיב [שם] כל שרץ העוף טמא הוא לכם וכתיב (ויקרא יא) תשקצו מן העוף: **ת"ש.** דהזהיר הכתוב שלא לעשות עבודה זרה דמות לצפור וע"כ אטמאים נמי מזהיר ומהיכא משתמע מיניה לאו מצפור משתמעי בין טמאין בין טהורין וכנף לאתויי חגבים: **לא צפור טהורה.** משתמעי מיניה וכנף לאתויי טמאים וחגבים: **תא שמע.** החיה וכל בהמה יהללו את שם ה' וע"כ צפרים טמאים נמי משבחי קמיה ומהיכא אדכרינהו דוד לאו מצפור וכנף לאתויי חגבים:

ובענפוהי

[ו]**שבכסוי** הדם נוהג כו'. תימה אמאי לא תני שכסוי הדם נוהג בזכרים ונקבות ושלוח הקן אינו נוהג אלא בנקבות:

בדרך כדרב יהודה כו'. וא"ת אמאי איצטריך ריבויא לקן שבים דאי משום דכתיב על הארץ א"כ לא ליכתוב בדרך ולשתוק מעל הארץ ומיהו על הארץ איצטריך למעוטי נשר בשמים אבל קשה דא"כ מאי פריך בסמוך מלא קן בשמים הכי נמי דמחייב ומאי קושיא הא כתיב על הארץ ונראה דפריך דקן בשמים נחייב מבדרך ומעל הארץ נמעט שבים כמה דאית:

תא שמע תבנית כל צפור כנף וגו'. וא"ת והא כתיב (תהלים יא) איך תאמרו לנפשי נודי הרכם צפור וי"ל דפשיטא דדוד לעוף טהור היה מדמה עצמו וכן (שם קכד) כצפור נמלטה מפח יוקשים (ישעיה לא) כצפרים עפות וא"ת והא כתיב (תהלים פד) גם צפור מצאה בית דאיירי נמי בטמא דאטו טהור מצא טמא לא מצא ומיהו אפשר דמיירי בטהור כדמוכח סיפא דקרא דכתיב ודרור קן לה וצפור דרור היא טהורה כדמוכח [ז]באלו טריפות (לעיל דף סג.) והא דכתיב (תהלים קד) אשר שם צפרים יקננו חסידה וגו' אפשר דבכלל חסידה הם כל הטמאים וצפרים היינו טהורה:

טרפות

עין משפט נר מצוה

א [מיי' פ"ג מהל' ערכין דין יג]:
יב ב ג ד ה מיי' פי"ג מהל' שחיטה הל' ח סמג לאוין קכ טוש"ע יו"ד סי' רצב סעיף ג:
יג ו מיי' שם הלכה ח טוש"ע שם סעיף ג:
יד ז ח מיי' שם הל' ח טוש"ע שם סעיף ג:

◆

תורה אור השלם

1. וְחִשַּׁב לוֹ הַכֹּהֵן אֵת מִכְסַת הָעֶרְכְּךָ עַד שְׁנַת הַיֹּבֵל וְנָתַן אֶת הָעֶרְכְּךָ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַיְיָ: ויקרא כז כג
2. כִּי יִקָּרֵא קַן צִפּוֹר לְפָנֶיךָ בַּדֶּרֶךְ בְּכָל עֵץ אוֹ עַל הָאָרֶץ אֶפְרֹחִים אוֹ בֵיצִים וְהָאֵם רֹבֶצֶת עַל הָאֶפְרֹחִים אוֹ עַל הַבֵּיצִים לֹא תִקַּח הָאֵם עַל הַבָּנִים: דברים כב ו
3. שַׁלֵּחַ תְּשַׁלַּח אֶת הָאֵם וְאֶת הַבָּנִים תִּקַּח לָךְ לְמַעַן יִיטַב לָךְ וְהַאֲרַכְתָּ יָמִים: דברים כב ז
4. כֹּה אָמַר יְיָ הַנּוֹתֵן בַּיָּם דָּרֶךְ וּבְמַיִם עַזִּים נְתִיבָה: ישעיהו מג טז
5. דֶּרֶךְ הַנֶּשֶׁר בַּשָּׁמַיִם דֶּרֶךְ נָחָשׁ עֲלֵי צוּר דֶּרֶךְ אֳנִיָּה בְלֶב יָם וְדֶרֶךְ גֶּבֶר בְּעַלְמָה: משלי ל יט
6. וַיְהִי דָוִד בָּא עַד הָרֹאשׁ אֲשֶׁר יִשְׁתַּחֲוֶה שָׁם לֵאלֹהִים וְהִנֵּה לִקְרָאתוֹ חוּשַׁי הָאַרְכִּי קָרוּעַ כֻּתָּנְתּוֹ וַאֲדָמָה עַל רֹאשׁוֹ: שמואל ב טו לב
7. וַיֹּאמֶר יְיָ לֹא יָדוֹן רוּחִי בָאָדָם לְעֹלָם בְּשַׁגַּם הוּא בָשָׂר וְהָיוּ יָמָיו מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנָה: בראשית ו ג
8. וַיֹּאמֶר מִי הִגִּיד לְךָ כִּי עֵירֹם אָתָּה הֲמִן הָעֵץ אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְבִלְתִּי אֲכָל מִמֶּנּוּ אָכָלְתָּ: בראשית ג יא
9. וְאָנֹכִי הַסְתֵּר אַסְתִּיר פָּנַי בַּיּוֹם הַהוּא עַל כָּל הָרָעָה אֲשֶׁר עָשָׂה כִּי פָנָה אֶל אֱלֹהִים אֲחֵרִים: דברים לא יח
10. וְאַתָּה קַח לְךָ בְּשָׂמִים רֹאשׁ מָר דְּרוֹר חֲמֵשׁ מֵאוֹת וְקִנְּמָן בֶּשֶׂם מַחֲצִיתוֹ חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם וּקְנֵה בֹשֶׂם חֲמִשִּׁים וּמָאתָיִם: שמות ל כג
11. תַּבְנִית כָּל בְּהֵמָה אֲשֶׁר בָּאָרֶץ תַּבְנִית כָּל צִפּוֹר כָּנָף אֲשֶׁר תָּעוּף בַּשָּׁמָיִם: דברים ד יז
12. הַחַיָּה וְכָל בְּהֵמָה רֶמֶשׂ וְצִפּוֹר כָּנָף: תהלים קמח י
13. הֵמָּה וְכָל הַחַיָּה לְמִינָהּ וְכָל הַבְּהֵמָה לְמִינָהּ וְכָל הָרֶמֶשׂ הָרֹמֵשׂ עַל הָאָרֶץ לְמִינֵהוּ וְכָל הָעוֹף לְמִינֵהוּ כֹּל צִפּוֹר כָּל כָּנָף: בראשית ז יד
14. וְאַתָּה בֶן אָדָם כֹּה אָמַר אֲדֹנָי אֱלֹהִים אֱמֹר לְצִפּוֹר כָּל כָּנָף וּלְכֹל חַיַּת הַשָּׂדֶה הִקָּבְצוּ וָבֹאוּ הֵאָסְפוּ מִסָּבִיב עַל זִבְחִי אֲשֶׁר אֲנִי זֹבֵחַ לָכֶם זֶבַח גָּדוֹל עַל הָרֵי יִשְׂרָאֵל וַאֲכַלְתֶּם בָּשָׂר וּשְׁתִיתֶם דָּם: יחזקאל לט יז

מסורת הש"ס

א) כ"מ קב. [לקמן קמא: תוספתא פ"י ה"ב], ב) [לעיל קלח:], ג) [נ"ל אמר להו], ד) [מגילה יג:], ה) [נ"ל בירי בלשון יוני עבד ערוך ערך כר ו' וכן איתא ברש"י עירובין נג: ד"ה מרי בירי], ו) [ע"ז לח: ע"ש], ז) [נ"ל ונתן לתו], ח) נ"ל יוני. יעב"ץ, ט) [כעין. רש"ש], י) [עי' בערוך ערך מל מ' מה שפי' בשם ר' חננאל], כ) [עיין לעיל קלח: במשנה], ל) [הט"ו כ"ד סי' פ"ב סק"ו כתב דל"ל כאין לדין דף כד. אתגם בנה"כ מקיים כדאיתא לפנינו לעיל סג. וע"ש באריכות].

◆

גליון הש"ס

גמ' דרך נשר איקרי. כעין זה לעיל דף פח ע"ב ולקמן דף קמ ע"א כריתות דף לה ע"ב עירובין דף כ ע"ב יומא דף י ע"א ב"מ דף פז ע"ב מנחות דף לו ע"א:

◆

הגהות הב"ח

(א) גמ' ויוני עלייה וצפרים שקננו בטפיחים: (ב) רש"י ד"ה בפתי מילא וכו' ההיא איתתא דאמאי:

◆

לעזי רש"י

בוייל"ש [בויליש]. כדים ששמשו כקני יונים.

◆

מוסף רש"י

יוני שובך. שמגדלים מזונותיהן בשדה וקיניהן בשובך ואין אלו יוני הרדיסאות הגדלים בבתים (ב"מ קב.). חייב בשילוח. הקן אם רובצת על הבילים, דקרינא ביה כי יקרא פרט למזומן, דלאו מזומן ניהו (שם). שקננו בפרדס. שמרדו ויצאו מן הבית ואין חוזרות לבית ונעשו מדבריות ופרדס לאו מזומן הוא, שיכולים הם לברוח, אבל אם בבית קננו פטור (לעיל קלח.).

◆

שיטה מקובצת

א] דאע"ג דלא אמר עלי מיחייב דכתיב את הערכך: